

Fülöp László: Közelítések Krúdyhoz

Egy bonyolult életmű rangos és sokszínű, módszertanilag pedig az újszerűség élményével ható megközelítést ígéri Fülöp László új könyve, mely végeredményét tekintve az életmű „mélyvilágát”, mélyrétegeit tárja az olvasó elé. A korábbi Krúdy-filológia elsősorban kronológiára építő, extenzív áttekintésű vagy pályaszakaszokra tagoló interpretációi — Czine Mihály, Szabó Ede, Bori Imre, Katona Béla, Kemény Gábor, Fábri Anna és mások — után most egy olyan teljes Krúdy-portré áll előttünk, mely a művek és az író szételemezhetetlenül összefonódó világának legbensőbb titkait, mélylélektani vagy éppen tudatalatti készletekből fakadó konzekvenciáit éppen úgy számba veszi, mint a realitások könyörtelen, s Krúdy által mindig és mindenkor igényelt — és ábrázolt — hátterét.

A kronológia feláldozása ellenére — vagy talán éppen ezért? — teljes értékű Krúdy sokrétű világának elemzése. Fülöp László sikerrel szabadítja meg önmagát és az olvasót a Krúdy-irodalom tudatunkban tagadhatatlanul jelen lévő közhelyeitől: az „ábrándos ködlovag”, a „zseniális cigányprimás”, a „biedermeier zsbírus” és más efféle sommás megállapítások — bár tagadhatatlanul fednek bizonyos részizagságokat — figyelmeztetnek az eddigi megközelítésekben rejlő egyoldalú szemléletre, olykor-olykor alig leplezett előítéletekre is. A szerző azonban — miután számba veszi az eddigi Krúdy-szakirodalom főbb szentenciáit —

Az epikus mélyvilága c. fejezetben éppen arra fordítja a figyelmet, melyet az eddigi kutatások vagy csak érintőlegesen fogalmaztak meg, vagy éppen mellőztek: ez pedig Krúdy hőseinek „érzelmi, ösztöni, indulati mélyvilága.”

Fülöp László az életmű reprezentáns értékeinek elemzése nyomán meggyőzően bizonyítja ennek a világnak az ambivalenciáját: az idillek, nosztalgiai, rajongásig túlfutótt szerelmek vagy éppen az aberráns, perverz emberi hajlamok és indulatok hordozói maguk is a „mélyben”, a társadalom perifériáján élő emberek, szegények, elesettek, megszmorítottak, kiknek élettere híven tükrözi legbensőbb érzelmi szféráikat. A füstös fogadók, koszos külvárosi utcák, kocsmák és bordélyok világa mögött meghúzódó „nosztalgiai” és „idillek” vélt hangulatainak hátterében okként mindig ott áll a kiábrándító, nyers valóság, Krúdy írásművészetének mindenkor meglévő realitásigénye, az illúzióteremtéssel létrehívott valóságra ébresztő írói szándék. Krúdy — Fülöp Lászlót idézve — „sok mindent le mert írni rendkívüli élményeiből, különleges tapasztalataiból, merész megfigyeléseiből és elképzeléseiből. Belőlük építette fel művei sorában azt a nagy dimenziót, amelynek alapján írói mélyvilágáról — epikájának elsőrendűen fontos alkotó részéről — beszélhetünk.”

Fülöp László valós megállapítása szerint a Krúdy-epika leglényesebb elemei az életismeret, a való-

ságlátás és a realista szemlélet. Ezen túlmenően azonban a szerző óv a túlzott leegyszerűsítés sémáitól, hiszen egy-egy Krúdy-motívum csakis a maga ellentétében is érvényesülő valójában, életműbeli dialektikájában írható csak le a túlzott leegyszerűsítés veszélye nélkül. Ezt sugallja az *Ábrándok, idillek, nosztalgia* c. fejezet konzekvenciája is. Fülöp László Krúdy idilljeiről szólván a *Napraforgó* kapcsán foglalja össze erről vallott nézeteit: „A *Napraforgó*, a romantikus ábrándok és nosztalgia egyik összefoglalása, az idillteremtés egyik legnagyobb és legszebb kísérlete is ezzel végződik tehát; mindenféle illúzió és mítosz visszavonásával s érvénytelenítésével.” Hasonlóképpen vélekedik a szerző a dzsentriábrázolás megközelítésének eddigi egyoldalúságáról is (*Az anekdotától a szatíráig* c. fejezet).

Krúdy dzsentriszemlélete is fokozatosan változik, bejárván az utat az „anekdotikus humortól a kíméletlen szatíráig”, az ártalmatlan, nevetető külön figurákon keresztül „a baljós kísértetvilág felbomlásra ítélt kísértetlényeinek egész fantomhadá”-ig.

Külön érdekessége a műnek a *Változatok a gasztronómiai témára* c. fejezet. Az evés felszíni szertartása mögött a Krúdy-művekben mély drámai elemek húzódnak meg, — mint Fülöp László írja — „ebben juthatnak szóhoz a súlyosabb közölnivalók, a drámai elemek, a mélységesen groteszk és tragikus minőségek, érvényesülhetnek a mélyvilágismerő epikus élet- és emberképének igen csak dezillúziós szemléleti elvei.” Ez a dezillúzió kivethető azonban az életmű más motívumaira is, nevezetesen Krúdy Monarchia-élményére (*A Monarchia legjobb magyar ismerője* c. fejezet), mely szimptomatikus rögzítése ugyan egy összeomló-

félben levő birodalmi struktúra agóniájának, ám Krúdy azonban itt is inkább az életérzés, életmód, szokásrendszerek stb. felől közelíti meg a témát, de lemond az analízis mélyebb lehetőségeiről” az intellektuális szemléleti formák és elemzési elvek kevésbé vesznek részt a tükrözési rendszer kialakításában” — állapítja meg Fülöp László.

Nem kevésbé alapos elemzésen alapuló tanulmányok a kötet további fejezetei sem. Krúdy regénytechnikai, regénypoétikai módszereit veszi sorra az *Elbeszélés mód a regényekben* c. fejezet, ráirányítva a figyelmet a Krúdy-regények sajátos kettősségére: a belső átélés, a lírizáló hajlam mellett ennek sajátos elmentéteként és kontrolljaként jelen van az ironikusan színezett távolítás, az anyagán uralkodni kívánó írói szándék is. Ezt a megkezdett regénypoétikai vizsgálódást mélyíti el, viszi tovább a *Szerepek és életérzések*, *A századvég regénye*, valamint *Az idő funkciói* c. három fejezet. Az első a *Napraforgó* elemzése során a szerelem, magány, boldogságkeresés motívumain keresztül a valóságelemek és életfilozófiai készletések textúráján át mutatja be a regény lírián ihletett különös világát; a második a *Hét bagoly* interpretációján keresztül bizonyítja a mű dokumentatív jellegét, „szociográfiai ábrázolásmód”-ját, az írói ábrázoló- és kifejezőmódszer e pályaszakaszra jellemző sajátosságait; míg a harmadik a *Boldogult úrfikoromban* c. Krúdy-regény sajátos jellegét, időélmény struktúráját, különleges időtechnikai módszerének rejtjelmeit tárja fel, egy olyan regényírói technikát, mely „a regény témájává, az ábrázolás tárgyává, s a jelentéstartalom részévé avatja az időproblémát... egyénien modernizálva a hagyományos ábrázolásmódot.”

Fülöp László könyvének zárófeje-

zete az életműről született eddigi értékeléseket sorakoztatja fel, értékorientált szemlélettel mérlegelve és véleményezve a Krúdy-filológia utóbbi másfél évtizedben megjelent három művét: Bori Imre: Krúdy Gyula „nagy évtizede” c. kismonográfiáját, Fábri Anna: Ciprus és jegenye c. könyvét, valamint Katona Béla: Krúdy Gyula pályakezdése c. munkáját. (*A Krúdy-irodalom három fejezetéről*).

Fülöp László Krúdy-könyve jelentős teljesítmény: a korrekt, tudományos módszerrel és megközelítéssel

túl nem kevésbé erénye az életművel való azonosulás, a maximális szerzői ráhangolódás, a szinte szépíróinak is beillő, esszéisztikus — ám korántsem esszéista szemléletű! — stílus, s az az objektív, értékekre figyelő szemlélet, mely az írói erényekre tekintve nem hallgatja el az életmű hibáit, fogyatékoságait sem.

(*Fülöp László: Közelítések Krúdyhoz. Budapest, 1986. 399 l.*)

János István